

Diogenész kertje*

(részlet)

Jóval azelőtt, hogy Diogenészt megismertem volna, egy ragyogó, aransárga szeptemberi napon, Zénó így szólt hozzám:

— Bemutatlak valakinek.

A Klub kerthelyiségében ültünk, egy-egy pohár félig elfogyasztott sörrel magunk előtt. Bágyadt meleg volt, abból az andalító, mélabús fajtából, aminek már nem is igen van köze a nyárhoz, inkább amolyan interregnum két évszak között, egy kis haladék az őszi esők előtt. És az emberek hálásak voltak ezért a haladéért. Egy utolsó rohammal megszállták a kerthelyiségeket, és hideg sört ittak.

— A tétlenség. A semmittevés. A tehetetlenség érzése. Ez az, amit nem szabad megengednünk magunknak.

Zénó lassan, jelentőségteljesen ejtette ki ezeket a szavakat, mintha legalábbis egy titkos bölcsesség szentségébe avatott volna be. Mélyet szippantott cigarettájából, energikusan kifújta a füstöt, majd így folytatta:

— Egy férfinak pénzt kell keresnie. Egy férfinak felelőssége van a családjáéért. Ez a világ rendje. Az irodalom... az irodalom, az valami más.

— És kinek akarsz bemutatni? — kérdeztem, miközben egy legyet figyeltem, ahogy a kék-fehér kockás asztalterítón óvatosan be-cserkész egy kenyérdarabkát.

A négy év alatt, amióta hazát cseréltünk, engem annyi embernek mutattak be ebben a városban, hogy már kész panoptikumot

* Elhangzott a Pompeji hagyományos Bálint-napi felolvasóestjén 1996 február 14-én, a szegedi Impala-Házban.

őriztem a fejemben. Ott volt például az a biztosítási ügynök, aki váltig tagadta, hogy az, és akivel szintén Zénó hozott össze. Utólag persze töredelmesen bevallotta, hogy csupán azért adta meg neki a címünket, mert már nem tudta másképp lerázni. Ez a finom, akatáskás, manikűrözött körmű úriember, akit Zénó ráncszabadított, pénzügyi tanácsadónak vallotta magát, és arra lehetett következtetni, hogy csupán merő jóindulatból és szeretetből igyekszik rávenni az embereket arra, hogy adják neki oda a pénzüket. Határozott volt és magabiztos, mindenáron azt a látszatot igyekezett kelteni, hogy ő aztán tudja, mitől forog a világ. A maga módján tudta is. Ragaszkodott hozzá, hogy mindig más néven nevezze a dolgokat, mint ahogy általában szokás. Amikor rákérdeztem, hogy ugye, tulajdonképpen ügynökre van szüksége, aki házról házra jár, és igyekszik megfőzni az embereket, hogy havonta váljanak meg egy bizonyos pénzösszegetől, akkor határozottan megrázta fejét, elnézőn mosolygott, mint egy értetlen nebulón, majd elmagyarázta, hogy egyáltalán nem erről van szó, hanem „kapcsolatba kell kerülni” az emberekkel, „szakmai tanácsot kell nekik adni” arra nézve, hogy a jelenlegi gazdasági körülmények közepette tulajdonképpen hova is kéne befektetni a pénzüket... ez pedig, ugye, valami egészen más. Mindenáron be akart szervezni a saját hálózatába, amit két évig építgetett maga köré, egy keresztespók szívós munkájával szövögette szálait a városban és környékén, és most már csak abból élt, amit saját emberei megkerestek a számára. Igazi pénzügyi strici volt, aki ügynököket futtatott. Gondosan lementszegetett, apró bajuszocskája szinte meg se rezzent, mialatt a gazdag és gondtalan életet ecsetelgette, ami énram is vár, persze, csak ha belépek hozzá, leszurkolom a kauciót (körülbelül kéthavi lakbérem összegét), aminek fejében megengedi, hogy egyáltalán dolgozhassam neki, és ezt csak úgy mellékesen említette, de nagylelkűen hozzá is tette azonnal, hogy ezt az általam befizetett összeget akár két hónap alatt vissza is kaphatom, amennyiben teljesítem a normát. Vagyis ha nagyon jól dolgozom, akár még fizetnem sem kell azért, hogy dolgozhassam. Amikor aztán megtudta, hogy külföldi vagyok, vagyis hát jogilag „nehezen definiálható”, egyből elveszítette az érdeklődését irántam; arcvonásai kissé megnyúltak, és nem tudta leplezni a csalódását, amiért kénytelen volt egy órát hiába játszani a szerepét; már-már emberi kinézetet öltött, ahogy kiábrándult képpel ült előttem a széken, és nem is igyekezett megőrizni magán a határozott

üzletember pózát. Ellazult, kiengedett, mint a színész az öltözőben, előadás után. Egy rövid időre megmutatta önmagát. Egyszer-kétszer az órájára tekintett, mindenre bólogatott, amit mondtam, miközben lassan, de nem ráérősen elpakolta prospektusait, és egy kedvező pillanatban, amikor két másodpercig éppen senki sem szólalt meg, váratlanul rádöbrent, hogy már ennyi idő van, majd ügyes hadmozdulattal elvonult a csataterőről. Amiért igazán hálás voltam neki.

Közben a légy megrohamozta a kenyérdarabkát, és minden létező csápjával-végtagjával birtokba vette. Zénó nagyon jól tudta, hogy négy éve, amióta feleségemmel ebben az országban élünk, hiába keresek munkát. A mai bizonytalan időkben senki sem foglalkoztatott szívesen külföldit, menekültet meg főleg nem. Mert a menekült, amellett, hogy külföldi, egyéb hátrányokkal is rendelkezik: múltja van, nem ritkán tragikus, de legjobb esetben is szomorú, vagyis hát sajnálni illik, márpedig akit sajnálni illik, azt nem illik éhbérért dolgoztatni. Jobb tehát nem is alkalmazni.

Két fiatal egyetemista lány jött be a kerthelyiségbe, elvonultak asztalunk mellett, közben szendén odaköszöntek Zénónak. Zénó tekintetével követte a lányok alakját, és látva arcán a sunyi mosolyt, tudtam, ha most azonnal nem szólok közbe, mindjárt a nőkről kezd el mesélni.

— Szóval, kinek akarsz bemutatni?

Tartottam tőle, hogy megint valami ügynököt tervez a nyakamba varrni.

— Egy nagyon fontos embernek — felelte, miután a lányok eltűntek tekintete elől.

— És mennyire fontos?

— Nagyon. És biztos pénz.

— De ugye, nem ügynök?

Zénó elvigyorodott.

Eszembe jutott egy másik ügynök is, egy tisztítószer ügynök, akit, igaz ami igaz, nem Zénó szállított. Őt éppenséggel a feleségem hozta haza. Filigrán, negyvenes éveit ügyesen titkoló elvált hölgy volt, első pillantásra maga a szerénység, kicsi és csendes, akinek az utcán talán előbb vennénk észre az árnyékát, mint őt magát. Viszont büszkén vallotta be, hogy ügynök. Nem tudtam, mi lelte a feleségemet, hogy hazahozta. Ilyesmi egyáltalán nem jellemző rá. A kis hölgy betepegett a lakásunkba, oly visszafogottan és szabad-

kozva, hogy szinte súrolta a falat. Nem kért semmit, kávé sem, mint megjegyezte csendesén, nem iszik és nem dohányzik. Leült a kényelmetlen vendéglátó székünkbe, kicsi táskáját ölébe vette, és csontkeretes, hatványozottan dioptriás szemüvege mögül úgy nézett ránk, mint egy kedves nagynéni, aki éppen családlátogatáson van. Először egy kicsi reklámfüzetet húzott elő táskájából, majd mesélni kezdett önmagáról és a cégről, amelynek dolgozik, miközben a kis füzetet úgy morzsolgatta ujjai között, akár a rózsafüzért. Korábban biológiát tanított egy gimnáziumban, de kilépett, elege lett a szemtelen kölykökből, a minimálbérből, „több” életet akart, magyarázta. Aztán rátért a tárgyra. Tekintete egyszeriben megváltozott, szeme az üveg mögött kikerekedett, valami idegen tűz lobbant benne, és egyre inkább emlékeztetett ragadozó halra, mint kedves nagynénire. A pici táskájából hatalmas, fehér rajzlapot húzott elő, fölbiggyesztette szobánk falára, vastag, vörös filctollal egy pontot rajzolt a papír felső részébe, és közölte velünk, hogy az a pont nem más, mint álmaink szimbóluma. Aztán elemeire bontotta a vörös pontot, és mi ámulva láttuk, hogy abba a pici, körömnyi pontba, ami nem nagyobb, mint egy tucat légypiszok, mi minden belefér: kertes ház, autó, kutya, fürdőmedence, külföldi nyaralás, ékszerek, kamatozó betétek, biztos öregkor, stb., stb... És akkor jöttek a vörös vonalak, amik a pici pontból indultak ki, szerteágaztak és behálózták a fehér papírt, útközben újabb pontocskákat hagytak maguk mögött, illusztrálандó eljövendő karrierünk egyes állomásait, és a kis hölgy, ahogy egyre jobban belemelegedett a beszédbe, már már eksztatikus révületbe emelkedett, mintha csak egy pajzán, erotikus történetet mesélne, szája meg-megrebbent, amikor a lényeges kulcsszavakat („befektetés”, „részesedés”, „fiktív tőke” és „aktív tőke”) kiejtette, és tekintete néha elakadt a papíron, mintha már nem is volna egészen jelen; már nem is hozzánk beszélt, elfelejtette, hogy mi is ott vagyunk, csak mondta a magáét, és egyre reménytelenebb próbálkozásokat tett arra nézve, hogy világossá tegye számunkra a pénzügyi tranzakciók bonyolult rendszereit, és hogy maga is bele ne zavarodjon a sokszámjegyű végösszegekbe, amelyeket úgy húzott elő az emlékezetéből, mint a bűvész a nyuszikat a varázskalapból. Közben a rengeteg pont meg ákombákom a rajzlapon fokozatosan valami homályos formát öltött, egy kissé csempe, de nyilvánvalóan piramisszerű képződményre hasonlított, és legvégül a piramis tetejére egy hatalmas piros pont került, a pon-

tok pontja, vagyis az álmok álma, a csúcs, a karriernek netovábbja: a mosogatószer-terjesztő hálózat főnökségi posztja. Láttam, ahogy a meggyőzés kimerítő igyekezetében verejtékezni kezdett, hóna alatt a ruhán nedves folt keletkezett, és homlokán apró izzadságcseppek gyöngyöztek. A végén egy kedves, bár valahogy távoli és fáradt mosollyal a hölgy ránkpillantott, mint aki végre sikeresen földet ért, és azt hiszem, ha nem is tapsot, vagy kitörő lelkesedést, legalább valami elismerés-félét várt tőlünk. De bizonyára csak fásult, bamba tekintetünkkel találkozott, mert néhány perc múlva, ugyanazzal a szerény észrevétlenséggel, amellyel érkezett, el is távozott. Csak valami kellemetlen, viszolygó érzést hagyott maga után. Mint amikor véletlenül rányitjuk valakire a fürdőszobaajtót, akaratunk ellenére tanúi leszünk valaminek, aminek nem kellene, és aztán a képpel, ami bennünk ragadt, nem tudunk mit kezdeni. Csupán zavarunkban egy kicsit szégyelljük magunkat.

Aztán ott volt az új idők igazi új embere, a maga — súlyra sem elhanyagolható — valóságában: a helyi lap főszerkesztője, a nagy tőke nagy embere; ő már profi volt a maga területén, szó se róla: az előszobában formás titkárnő fogadott, arcáról a hivatalos mosoly akkor sem olvadt le, amikor hátat fordított, hogy bejelentsen a Főnökének, formás kis popsiját elsétáltatta a párnázott ajtóig, miközben a puha, halványrózsaszín futószőnyeg elnyelte ringó lépteinek zaját. Az ajtó mögött, a terebélyes íróasztal túloldalán, ott trónolt a Főnök, lila zakóban és papagájtarka nyakkendőben, előtte zümmögő számítógép vibrált, az asztal szélén, mint egy szundikáló, fekete öleb, jókora telefax pihent, millió műtyürkével és gombocskával, mellette, szinte lezser hanyagsággal ott felejtve a mobiltelefon; az asztal innenső szélén, milliméternyi pontossággal a peremhez igazítva, faragott tolltartó, benne, bizonyára csak díszként, vagy a szerkesztői szoba archaikus hangulatát felidézendő, gondosan kihelyezett ceruzavégek, mint lándzsahegyek meredeztek az ég felé. A Főnök egy zsírpecsétes papírtálcáról hamburgert evett, olykor szalmaszálon kólát szürcsölt mellé, és a barna, politúrozott mahagóniasztalra hagymakarikák potyogtak. Úgy léptem be hozzá, hogy munkát keresek, és előtte már elküldtem neki megjelent írásaimból egy kis válogatást. Kegyes nagyvonalúsággal fogadott. Elcsevegtünk, vagyis hát ő csevegett, én meg hallgattam, mert szóhoz nemigen jutottam. Valaha ő is foglalkozott irodalommal, mesélte két fát között, verseket írt, és nem is rosszakat (állította), de hamar rá-

jött, hogy abban semmi pénz sincs. Aztán panaszkodni kezdett, a rengeteg panasz, amit rámozdított, szinte belepréselt a fotelba: hogy neki milyen nehéz a sora, ekkora szerkesztőséget vezetgetni, meg hogy milyen felelősség, az ő jó szíve mellett, a tetejében még szigorúnak is kell lennie a munkatársakhoz, mert a norma, a költségvetés, a papírárak és a növekvő remittenda, na és persze, nem utolsósorban, a politikai érdekek, az aztán... haj, de minek panaszkodjon, épp a múlt hónapban bocsátott el húsz embert, mert a lapnak rentábilisnak kell lennie egy év múlva, mondták a tőke szürke eminenciásai, húsz ember meg csak sok kenyeret eszik meg, hát még mennyit megiszik?, különben sem kell ezt lapot már írnia senkinek, kitöltik a hirdetések, hát nem? Ő nagyon sajnálja. Igazán. Tiszta szívből. Az írásaim nem rosszak, sőt, neki, személy szerint, tetszenek is. De hát... Különben, szeretem-e a focit?, kérdezte, én meg mondtam, hogy nem különösebben, és ezzel nekem végképp befellegzett. Igaz, legalább kikísért az ajtóig, még kezét is fogott velem, és egy hagymaszagú „sok szerencsét” kívánt, miközben szemével intett a csinibabának, hogy most már jöhet.

Szó ami szó, a Jehova tanúja sem volt hétköznapi jelenség. Őt aztán senkinek sem kellett bemutatnia, jött magától is. Mint egy makacs díjbeszedő, hetente háromszor megjelent nálunk, kiritttyentve, akár a főszerkesztő (végül is hasonló ügyben utaztak: mindketten pénzzé tették az ígét), csak nem olyan tarkán, mert hát a próféták csak nem járhatnak akárhogy, és mindenáron meg akart győzni arról, hogy úgylis minden mindegy, mert hamarosan itt a világvége. Ez még rendjén is lett volna, de arca mindig simára volt borotválva, a zakója, mintha ráöntötték volna, méretre készült, cipője csillogott, és a próféta tetőtől talpig szaglott a kölnivíztől. Első alkalommal, amikor becsöngetett hozzánk, azért engedték be, mert azt mondta, hogy könyveket árul. Amikor kiderült, hogy milyeneket, már késő volt. Nem volt rossz ember, csak naiv és makacs, mint a fanatikusok általában, és tényleg meg volt róla győződve, hogy nekünk használ vele, ha a nyakunkra jár, és irigylésre méltó önuralommal viselte el szótlan, flegma jelenlétemet. A feleségemnek nem volt lelke elküldeni, hiszen még zuhogó esőben is képes volt kigyalogolni hozzánk a város szélére, és amikor meglátta jóindulatú, kutyahűséggel ragyogó tekintetét, mindig megesett rajta a szíve. Végül már úgy tűnt, mi teszünk jót vele, ha beengedjük. Ezeken a „beszélgetéseken” én általában hallgattam, de a feleségem itt-ott vitába szállt, az

ő kedves, aranyos, vitriolos modorában. Az értelmes és hű szolga pedig, ahogyan önmagát nevezte, meg sem moccanva a kényelmetlen karosszékben, amibe belekényszerítettük, mérhetetlen türelemmel, a kiválasztottakra jellemző leereszkedő jóindulattal feleltetett és magyarázott, ölében egy elnyűtt Bibliával, melynek lapjai közül úgy lógtak ki a különféle színű és méretű könyvjelzők, mint valami preparált kutyanylevek Ő is számokkal jött, akárcsak az a filigrán extanárnő, a mosogatószerügynök. A próféta is osztott meg szorzott, évszámokkal dobálózott maga körül, bizonyítandó, hogy a végítélet napja már előre meg van határozva, amiben én magam sem kételkedtem, de akárhogy lestem a számokat, fürkésztem a bonyolult, néhol már irracionális műveleteket, a pontos dátumot csak nem árulta el. Pedig egy alkalommal meg is jegyeztem, hogy szívesen bekarikáznám piros ceruzával a naptáramban, nehogy elmulasszam, de valahogy nem értette a viccet. A prófétáknak sosem volt humorérzékük. Nagyon komolyan, már-már sértve közölte velünk, pontosabban a feleségemmel, mert engem aznap többé már egy pillantásra sem méltatott, hogy az idő valóban rövid, rövidebb mint gondolnánk, és még azt is elárulta, hogy a mi életünkben biztosan bekövetkezik. De még mindig nincs késő, rá lehet térni az egy és igaz útra, és akkor mi is üdvözülhetünk, vele együtt, és akkor ott lengethetjük majd mi is a pálmaágot a többi kiválasztott társaságában, amikor a Messiás ismét alászáll közénk a felhőkből (és nem a fellegekből, bár szerintem így költőibb), és én elképzeltem magamban, ahogy ott állunk a feleségem meg én, kezünkben irdatlan pálmaággal, és izzadva, lihegve kaszáljuk vele a levegőt... Bár igaz, jegyezte meg szerényen a próféta, hogy a kiválasztottak száma eleve korlátozott, a mennyekbe emelendő kontingens, valami homályos okból kifolyólag, száznegyvennégyezer főben állapított meg, egy fél kobakkal sem több, ezért aztán tényleg igyekezni kell az áhítattal és az igaz tan terjesztésével, mert az idő sürget, és bizony nem árt, ha az ember mielőbb bebiztosítja a helyét, még itt a Földön, mert elég nagy lesz majd a tolongás. Eszerint, aki teheti, helyjeggyel utazhat, mondtam, de a próféta nem nézett rám, egész tűzerejét immár a feleségemre összpontosította, és ecsetelni kezdte az örök békét, ami majd beköszönt a Földön, az ezeréves békét, és abban az új világban majd mindenki boldog lesz és elégedett, a farkas a báránnal jószomszédi viszonyban él, és az oroszlán majd a gazellával alszik. Ez nekem különösen tetszett. Egy alkalommal

meg is kérdeztem, hogy akkor majd mit fog enni az oroszlán? Itt kénytelen volt felém pillantani, és magától értetődően megjegyezte, hogy természetesen szalmát. Kíváncsi voltam, hogy szalma honnét lesz majd abban az új világban, mert ha ott is csak szántani kell majd meg aratni, földet túrni és vasat bányászni, hogy aratni is lehessen, hát akkor az sem lesz éppen mindenkinek szép új világ... Aztán egy alkalommal, amikor amúgy is rossz passzban voltam, és már elegendő volt a bárgyú jószágból, mert tudtam, hogy nyakunkon az elseje, és a lakbér még nem jött össze, munka nem volt a láthatáron, a beígért tiszteletdíjak késtek, a feleségemmel előző nap vészekedtünk, a kislány is beteg volt, meg különben is, számomra az egész élet aznap, úgy ahogy volt, bűzlött, és dühös voltam a feleségemre, amiért ajtót nyitott a prédikátornak, ezért egyszer csak megszólaltam, teljesen függetlenül a témától, ami éppen a terítéken volt, és vagy tíz percig egyhuzamban mondtam a magamét, nem kímélve senkit és semmit, de főleg nem a képmutatókat és a farizeusokat; az Ige pénzváltóinak neveztem őket, meg a papokat is, akiket ő maga is bírált jónéhányszor, és közöltem vele, hogy szerintem nincs közöttük semmi különbség — azt hiszem, számára ez volt a legnagyobb sértés —, mindegyik csak uralkodni akar, ki a lelkén, ki a testén az embernek, de egyik se fogadna be, ha nem volna fedél a fejem fölött... És a tetejében még tévesen szokta idézni a Bibliát, tettem hozzá kajánul, de ez még hagyján, a baj az, hogy egyáltalán nem érti, miről van ott szó, ami végső soron nem az ő hibája, mert amikor én a Bibliát tanulmányozni kezdtem, ő még hivatásos ateista volt... meg valami olyasmit is mondtam, hogy még ha igazat beszélne is, akkor sem tudnék hinni neki, mert arany nyakkendőjét hord, és én nem akarok olyan emberekkel együtt pálmaágot lengetni, akik nyakkendőjét viselnek... És akkor már, üsse kő, inkább nem kérek helyjegyet a paradicsomba. Zavarba jött, és úgy nézett rám, mint az olyanra szokás, aki előkelő társaságban hangosan elszellenti magát, majd mentegetőzni próbált, magyarázkodni, de aztán soha többé nem jött. Még ma is bánt a lelkiismeret. Alapjában véve mégiscsak jó ember volt...